

22675

ICONOGRAFIA I

1998-99

Professor : FRANCESC-J. DE RUEDA

ICONOGRAFIA I

Curs 1.998-99

Francesc-J. de Rueda i Roigé

Programa

1. Historiografia. Iconografia en el món medieval.
2. Bizanci. Principals creacions iconogràfiques. Iconografia de Crist, la Verge i els sants. Especial referència als temes de la Dèisi i el Judici Final.
3. La imatge cristiana a l'art occidental. *Maiestas Domini. Maiestas Mariae.*
4. L'Antic Testament. Fonts literàries i temes. Representacions a les arts plàstiques.
5. El Nou Testament. Fonts literàries i temes. Evangelis canònics i apòcrifs. Especial referència als Fets dels Apòstols i l'Apocalipsi. Representacions a les arts plàstiques.
6. Relats hagiogràfics i la seva utilització. Els bestiaris. Alguns exemples escultòrics i pictòrics concrets.
7. Influència de l'art antic en l'art medieval. Anàlisi d'alguns casos concrets: la imatge de la luxúria, Ganimedes, les representacions dels mesos, el zodíac, l'espinari... Iconografia profana i semi-profana. Imatges eròtiques en contextos religiosos.

Bibliografia principal

- DUCHET-SUCHAUX, Gaston - PASTOUREAU, Michel, *Guía iconográfica de la Biblia y los santos*, Alianza, Madrid, 1.996 (traduit de l'ed. francesa del 1.994; ed. original: 1.990).
- GERARD, André-Marie (amb la col.laboració d'Andrée Nordon-Gerard i François Tollu), *Diccionario de la Biblia*, Milhojas, Anaya & Mario Muchnik, 1.995 (ed. original francesa: 1.989).

Bibliografia complementària

- ADHÉMAR, Jean, *Influences antiques dans l'art du Moyen Age français. Recherches sur les sources et les thèmes d'inspiration*, Studies of the Warburg Institute, núm. 7, The Warburg Institute, Londres, 1.939 (reimprès per Kraus Reprint, Nendeln / Liechtentstein, 1.976).
- ALCOY, Rosa, "Rostres profans i *marginalia* a Catalunya. Qüestions d'enfocament", *D'art*, núm. 15 (Barcelona, 1.989), pp. 77-93.
- AZCÁRATE, José María de, "La portada de Platerías y el programa iconográfico de la catedral de Santiago", *Archivo Español de Arte*, t. XXXVI (Madrid, 1.963), pp. 1-20.
- BECKWITH, John, *Arte paleocristiano y bizantino*, Manuales Arte Cátedra, Cátedra, 1.997.
- BEIGBEDER, Olivier, *Léxico de los símbolos*, Europa Románica, núm. 15, Encuentro, Madrid, 1.989 (ed. original francesa: 1.979).
- BOTO, Gerardo, "El disfraz de ciervo y otros testimonios del carnaval medieval en el alero de San Miguel de Fuentidueña", *Locus Amoenus*, núm. 1 (Bellaterra, 1.995), pp. 81-93.

- CAMILLE, Michael, *The Gothic Idol. Ideology and Image-making in Medieval Art*, Cambridge new art history and criticism, Cambridge University Press, Cambridge, 1.989 (ed. en rústica: 1.991).
- CAMILLE, Michael, *Image on the Edge. The Margins of Medieval Art*, Essays in art and culture, Reaktion Books, Londres, 1.992.
- CARRINO, Rachele, "L'Ascensione di Alessandro tra Oriente e Occidente: le testimonianze monumentali in Italia", *XLI Corso di cultura sull'arte ravennate e bizantina*, Edizioni del Girasole, Ravenna, 1.994, pp. 337-366.
- CASTIÑEIRAS GONZÁLEZ, Manuel Antonio, *El calendario medieval hispano. Textos e imágenes (siglos XI-XIV)*, Estudios de Arte, núm. 7, Junta de Castilla y León, Consejería de Educación y Cultura, 1.996.
- CASTIÑEIRAS GONZÁLEZ, Manuel Antonio, *Introducción al Método Iconográfico*, Tórculo, Santiago de Compostela, 1.997 (2a. ed.).
- CHRISTE, Yves, *Les Grands Portails Romans. Études sur l'iconologie des théophanies romanes*, Études et documents publiées par les Instituts d'Histoire de la Faculté des Lettres de l'Université de Genève, núm. 7, Librairie Droz, Ginebra, 1.969.
- CHRISTE, Yves, *L'Apocalypse de Jean. Sens et développements de ses visions synthétiques*, Bibliothèque des Cahiers Archéologiques, núm. XV, Picard, París, 1.996.
- DEBIDOUR, V. H., *Le bestiaire sculpté du Moyen Âge en France*, Grandes Études d'Art et d'Archéologie, núm. 2, Arthaud, París, 1.961.
- DOMÍNGUEZ RODRÍGUEZ, Ana, "Iconografía de los signos del zodiaco en seis libros de horas de la Biblioteca Nacional",

Revista de la Universidad Complutense, vol. XXII, núm. 85 (Madrid, 1.973), pp. 27-80.

- DURLIAT, Marcel, *Haut-Languedoc Roman*, La nuit des temps, núm. 49, Zodiaque, Abbaye Sainte-Marie de la Pierre-qui-Vire (Yonne), 1.978.
- DURLIAT, Marcel. *La sculpture romane de la route de Saint-Jacques. De Conques à Compostelle*, Comité d'Études sur l'Histoire et l'Art de la Gascogne, Mont-de-Marsan, 1.990.
- EMMERSON, Richard K. - McGINN, Bernard (ed.), *The Apocalypse in the Middle Ages*. Cornell University Press, Ithaca - Londres, 1.992.
- ESPAÑOL BERTRAN, Francesca, "El sometimiento de los animales al hombre como paradigma moralizante de distinto signo: la «Ascensión de Alejandro» y el «Señor de los animales» en el románico español", *Vè Congrés Espanyol d'Història de l'Art, Barcelona, 29 d'octubre al 3 de novembre de 1984*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 1.986, pp. 49-64.
- FASOLA, Umberto M., *Pietro e Paolo a Roma*, Vision Editrice, Roma, 1.980.
- FORSYTH, Ilene H., "The Ganymede Capital at Vézelay", *Gesta*, vol. XV, núms. 1 i 2 (Nova York, 1.976), pp. 241-246.
- GAIGNEBET, Claude - LAJOUX, Jean-Dominique, *Art profane et religion populaire au Moyen Âge*, Presses Universitaires de France, París, 1.985.
- GRABAR, André, *Las vías de la creación en la iconografía cristiana*, Alianza Forma, núm. 49, Alianza, Madrid, 1.985 (ed. original francesa: 1.979).

- GUERRA, Manuel, *Simbología románica. El cristianismo y otras religiones en el arte románico*, Fundación Universitaria Española, Madrid, 1.978.
- HORSTE, Kathryn, *Cloister Design and Monastic Reform in Toulouse. The Romanesque Sculpture of La Daurade*, Clarendon Studies in the History of Art, núm. 7, Clarendon Press, Oxford, 1.992.
- IBARBURU ASURMENDI, Ma Eugenia, "Pervivencia de ilustraciones sobre temas astronómicos del mundo clásico en manuscritos románicos a través del Ms. Vat. 123", *Vè Congrés Espanyol d'Història de l'Art. Barcelona, 29 d'octubre al 3 de novembre de 1984*, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 1.986, pp. 29-37.
- KATZENELLENBOGEN, Adolf, *Allegories of the Virtues and Vices in Medieval Art. From Early Christian Times to the Thirteenth Century*, Medieval Academy Reprints for Teaching, núm. 24, University of Toronto Press, Toronto - Buffalo - Londres, 1.989 (ed. original: 1.939).
- KOVACHEVSKI. Christo, *The Madonna in Western Painting*, Cromwell, Londres, 1.991.
- KRAUS, Dorothy i Henry, *Las sillerías góticas españolas*, Alianza Forma, núm. 41, Alianza, Madrid, 1.984.
- KRAUS, Dorothy i Henry, *Le monde caché des miséricordes. Suivi du répertoire de 400 stalles d'église en France*, Les Éditions de l'Amateur, París, 1.986.
- LECLERCQ-KADANER, Jacqueline, "De la Terre-Mère à la Luxure. A propos de «La migration des symboles»", *Cahiers de Civilisation Médiévale. Xe - XIIe Siècles*, t. XVIII, núm. 1, 69 (Poitiers, 1.975), pp. 37-43.

- MÂLE, Emile, *El Gótico. La Iconografía de la Edad Media y sus fuentes*, Pueblos y culturas, Encuentro, Madrid, 1.986 (reproduceix el text de la 9a. ed. francesa del 1.958).
- MALAXECHEVERRÍA, Ignacio (ed.), *Bestiario medieval*, Selección de lecturas medievales, núm. 18, Siruela, Madrid, 1.986.
- MALAXECHEVERRÍA, Ignacio, *El bestiario esculpido en Navarra*, Serie Arte, núm. 21. Gobierno de Navarra, Departamento de Educación, Cultura y Deporte, Pamplona, 1.990 (2a. ed. corregida).
- MALAXECHEVERRÍA, Ignacio, *Fauna fantástica de la Península Ibérica*, Kriselu, San Sebastián, 1.991.
- MANE, Perrine. *Calendriers et techniques agricoles (France-Italie, XIIe-XIIIe siècles)*, Collection Féodalisme, Éditions Le Sycomore, París, 1.983.
- MANEIKIS KNIAZZEH, Charlotte S. - NEUGAARD, Edward J. (ed.), *Vides de sants rosselloneses*, Fundació Vives Casajuana, Barcelona, 1.977, 3 vols.
- MARLE, Raimond van, *Iconographie de l'art profane au Moyen-Âge et à la Renaissance et la décoration des demeures*, Martinus Nijhoff, L'Haia, 1.931 (reimpres per Hacker Art Books, Nova York, 1.971), 2 vols.
- MATEO GÓMEZ, Isabel, *Temas profanos en la escultura gótica española. Las sillerías de coro*, C.S.I.C., Instituto Diego Velázquez, Madrid, 1.979.
- MELERO MONEO, María Luisa, "Recherches sur l'iconographie des métiers à Tudela", *Cahiers de Civilisation Médiévale. Xe - XIIe Siècles*, t. XXX, núm. 1 (Poitiers, 1.987), pp. 71-76.

- MELERO MONEO, Marisa, "El tímpano de la iglesia de Sant Pol de Sant Joan de les Abadesses y la *traditio legis*", *Anuario del Departamento de Historia y Teoría del Arte*, vol. V (Madrid, 1.993), pp. 19-29.
- MÉZOUGHI, Noureddine, "Le tympan de Moissac: études d'iconographie", *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, núm. 9 (Prades-Codalet, 1.978), pp. 171-200 + figs. 1-3.
- MORALEJO ÁLVAREZ, Serafín, "Aportaciones a la interpretación del programa iconográfico de la catedral de Jaca", *Homenaje a José M.ª Lacarra*, I, Saragossa, 1.977, pp. 173-198.
- MORALEJO ÁLVAREZ, Serafín, "Pour l'interprétation iconographique du portail de l'Agneau à Saint-Isidore de Léon: les signes du Zodiaque". *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, núm. 8 (Prades-Codalet, 1.977), pp. 137-173 + figs. 1-18.
- MORALEJO ÁLVAREZ, Serafín, "Marcolfo, el Espinario, Príapo: un testimonio iconográfico gallego", *Primera Reunión Gallega de Estudios Clásicos* (Santiago-Pontevedra, 2-4 juliol 1.979), Santiago de Compostella, 1.981, pp. 331-355.
- NUET BLANCH, Marta, "San Antonio tentado por la lujuria", *Locus Amoenus*, núm. 2 (Bellaterra, 1.996), pp. 111-124.
- ORRIOLS I ALSINA, Anna, "Iconografía de San Agustín en los ciclos góticos catalanes", *Boletín del Museo e Instituto «Camón Aznar»*, XLII (Saragossa, 1.990), pp. 13-46.
- PALOL, Pere de, *El Tapís de la Creació de la Catedral de Girona*, Artestudi - Suplementa, núm. 2, Proa, Barcelona, 1.986.
- PANOFSKY, Erwin, *Renacimiento y renacimientos en el arte occidental*, Alianza Universidad, núm. 121, Alianza, Madrid, 1.975 (ed. original: 1.960).

- PANUNZIO, Saverio, *Bestiaris*, Els nostres clàssics, Col.lecció A, vols. 91 i 92, Barcino, Barcelona, 1.963-1.964.
- PLANAS I BADENAS, Josefina, "La imatge de la dona als inferns gòtics catalans". *D'art*, núm. 15 (Barcelona, 1.989), pp. 95-119.
- PAYNE, Ann, *Medieval Beasts*, The Bristish Library, Londres, 1.990.
- RÉAU, Louis, *Iconographie de l'art chrétien*, Presses Universitaires de France, París, 1.955-1.959, 6 vols. (des del 1.996 s'està traduint al castellà per Ediciones del Serbal, Barcelona).
- REVILLA. Federico, *Diccionario de iconograffa y simbología*, Arte - Grandes temas, Cátedra, Madrid, 1.995 (2a. ed. corregida i augmentada) (ed. original: 1.990).
- RUEDA I ROIGÉ, Francesc-Josep de, "Representacions sobre l'elaboració i utilització del vi a l'art medieval català", *Vinyes i vins: mil anys d'història, Actes i comunicacions del III Col.loqui d'Història Agrària sobre mil anys de producció, comerç i consum de vins i begudes alcohòliques als Països Catalans* (14 - 18 de febrer de 1.990, Vilafranca del Penedès - Sant Sadurní d'Anoia, coord. per Emili Giralt), vol. II, Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, 1.993, pp. 9-26.
- RUEDA I ROIGÉ, Francesc-Josep de, "El mensari a l'art medieval català: consideracions sobre aspectes lligats a l'alimentació", *Ir Col.loqui d'Història de l'Alimentació a la Corona d'Aragó (Edat Mitjana)* (7 - 9 de novembre de 1.990, Lleida), vol. 2, Institut d'Estudis Ilerdencs, Lleida, 1.995, pp. 783-798.
- RUIZ MALDONADO, Margarita, *El caballero en la escultura románica de Castilla y León*, Acta Salmanticensia, Filosofía y Letras, núm. 177, Universidad de Salamanca, Salamanca, 1.986.

- RUIZ MONTEJO, María Inés, "La temática obscena en la iconografía del románico rural", *Goya*, núm. 147 (Madrid, 1.978), pp. 136-146.
- SALET, Francis, *Cluny et Vézelay. L'oeuvre des sculpteurs*, Société Française d'Archéologie, París, 1.995.
- SAXL, Fritz, *La vida de las imágenes. Estudios iconográficos sobre el arte occidental*, Alianza Forma, núm. 89, Alianza, Madrid, 1.989 (ed. original anglesa: 1.957).
- SEBASTIÁN, Santiago, *El Fisiólogo atribuido a San Epifanio seguido de El Bestiario Toscano*, Investigación y Crítica, núm. 2, Tuero, Madrid, 1.986.
- SEBASTIÁN LÓPEZ, Santiago, *Iconografía Medieval*, Etor, Donostia, 1.988.
- SEZNEC, Jean, *Los Dioses de la Antigüedad en la Edad Media y el Renacimiento*, Serie Maior, Ensayistas, núm. 206, Taurus, Madrid, 1.983 (ed. original francesa: 1.980).
- SILVA Y VERASTEGUI, M.a Soledad de, *Iconografía gótica en Álava. Temas iconográficos de la escultura monumental*, Diputación Foral de Álava, Vitoria, 1.987.
- TOUBERT, Hélène, *Un art dirigé. Réforme grégorienne et Iconographie*, Les Éditions du Cerf, París, 1.990.
- VORÁGINE, Santiago de la, *La leyenda dorada*, Alianza Forma, núms. 29 i 30, Alianza, Madrid, 1.982.
- WAAL, H. van de, *Iconclass. An iconographic classification system*, North-Holland Publishing Company, Amsterdam/Oxford/Nova York, 1.973-1.985, diversos volums.

- WEIR, Anthony - JERMAN, James, *Images of lust. Sexual carvings on medieval churches*, Batsford, Londres, 1.986 (ed. en rústica: 1.993).
- WERCKMEISTER, O. K., "The Lintel Fragment Representing Eve from Saint-Lazare, Autun", *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, vol. XXXV (London, 1.972), pp. 1-30.
- YARZA, Joaquín - GUARDIA, Milagros - VICENS, Teresa, *Arte Medieval I. Alta Edad Media y Bizancio*, Fuentes y Documentos para la Historia del Arte, núm. II, Gustavo Gili, Barcelona, 1.982.
- YARZA, Joaquín *et al.*, *Arte Medieval II. Románico y Gótico*, Fuentes y Documentos para la Historia del Arte, núm. III, Gustavo Gili, Barcelona, 1.982.
- YARZA LUACES, Joaquín (ed.), *Estudios de iconografía medieval española*, Universidad Autónoma de Barcelona, Bellaterra (Barcelona), 1.984.
- YARZA LUACES, Joaquín, *Formas artísticas de lo imaginario*, Palabra plástica, núm. 9, Anthropos, Barcelona, 1.987.
- YARZA LUACES, Joaquín, "Reflexiones sobre la iconografía medieval hispana", *Cuadernos de Arte e Iconografía*, t. II, núm. 3 (Madrid, 1.989), pp. 27-46.